

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja

Druk nr 2035

Warszawa, 3 października 2017 r.

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

**- o ustanowieniu 11 lipca Dniem Pamięci
o Polakach - ofiarach ludobójstwa
dokonanego przez OUN-UPA na
Kresach Wschodnich II
Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie
niektórych innych ustaw.**

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy pana posła Piotra Zgorzelskiego.

(-) Mieczysław Kazimierz Baszko; (-) Paweł Bejda; (-) Krystian Jarubas; (-) Mieczysław Kasprzak; (-) Eugeniusz Kłopotek; (-) Władysław Kosiniak-Kamysz; (-) Kazimierz Kotowski; (-) Piotr Liroy-Marzec; (-) Jan Łopata; (-) Mirosław Maliszewski; (-) Krzysztof Paszyk; (-) Marek Sawicki; (-) Zbigniew Sosnowski; (-) Genowefa Tokarska; (-) Piotr Zgorzelski.

Ustawa

z dnia 2017 r.

**o ustanowieniu 11 lipca Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach ludobójstwa dokonanego
przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej
oraz o zmianie niektórych innych ustaw**

W latach 1939-1946 nacjonałiści ukraińscy z Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN), Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) oraz innych ukraińskich formacji nacjonalistycznych działających na ziemiach Kresów Wschodnich II RP (województwa wołyńskie, tarnopolskie, stanisławowskie, lwowskie, poleskie) oraz obecnych województw lubelskiego i podkarpackiego dokonali na ludności polskiej zbrodni ludobójstwa, mordując ponad sto tysięcy Polaków, głównie mieszkańców wsi, niszcząc ich mienie i doprowadzając do uchodźstwa z Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej setek tysięcy Polaków. Apogeum tej zbrodni przypada na lipiec 1943 r., a symboliczną datą hekatombby Polaków z rąk ukraińskich nacjonalistów jest dzień 11 lipca, kiedy to w 1943 r. Polacy byli mordowani w około sto miejscowościach. Męczeńska śmierć za przynależność do narodu polskiego zasługuje na pamięć w formie dnia wyróżnianego corocznie przez państwo polskie, w którym będzie oddawany hołd ofiarom.

Art. 1

Dzień 11 lipca ustanawia się Narodowym Dniem Pamięci o Polakach - Ofiarach Ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2

Narodowy Dzień Pamięci o Polakach - Ofiarach Ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej jest świętem państwowym.

Art. 3

W ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wprowadza się następujące zmiany:

1) W art. 1 pkt 1 lit. a otrzymuje brzmienie:

„a) popełnionych na osobach narodowości polskiej lub obywatelach polskich innych narodowości w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.:

- zbrodni nazistowskich,
- zbrodni komunistycznych,
- zbrodni ukraińskich nacjonalistów,
- innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne,

2) Po art. 2 wprowadza się art. 2a w brzmieniu:

„Art. 2a. Zbrodniami ukraińskich nacjonalistów i członków OUN - UPA, w rozumieniu ustawy, są czyny popełnione przez ukraińskich nacjonalistów z Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN), Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) oraz innych ukraińskich formacji nacjonalistycznych, w tym jednostek w służbie niemieckiej w latach 1939-1946, polegające na eksterminacji ludności polskiej na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej i na terenie obecnych województw lubelskiego i podkarpackiego.

Art. 4

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wprowadza się następujące zmiany:

1) W art. 256 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, nazistowskiej, komunistycznej, symboliki zbrodniczych formacji ukraińskich (Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, Ukraińskiej Powstańczej Armii i innych obciążonych zbrodniami na narodzie polskim) lub innej totalitarnej symboliki.

Art. 5

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

Głównym celem projektu ustawy jest trwale uczczenie pamięci męczeńskiej śmierci ponad stu tysięcy Polaków, głównie mieszkańców wsi, którzy zginęli z rąk nacjonalistów z Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN), Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) oraz innych ukraińskich formacji nacjonalistycznych działających na ziemiach Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1939 – 1946.

Było to ludobójstwo ze szczególnym okrucieństwem – *Genocidium atrox*. Sposoby zadawania cierpień były wstrząsające a dokładna liczba ofiar dokonanego wówczas ludobójstwa nie jest znana. Wiele osób nie doczekało się godnego pochówku i upamiętnienia. Wśród zamordowanych obok Polaków byli także przedstawiciele innych mniejszości narodowych, a także Ukraińcy, którzy stanęli po stronie ofiar.

W dniu 22 lipca 2016 roku Sejm RP podjął uchwałę, w której oddał hołd ofiarom ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II RP. Ustanowił również dzień 11 lipca – rocznicę augeum zbrodni - Narodowym Dniem Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II RP. Sejm wezwał do ustalenia miejsc zbrodni i ich oznaczenia, zapewnienia godnego pochówku wszystkim odnalezionym ofiarom, oddania należnej czci i szacunku niewinnie zamęczonym i pomordowanym, sporządzenia pełnych list ofiar.

Wypełniając wolę Kresowian i ich potomków, którzy od dziesiątków lat domagają się prawdy, posłowie wnioskodawcy ustawy wnoszą o ustanowienie dnia 11 lipca Narodowym Dniem Pamięci o Polakach – Ofiarach Ludobójstwa dokonanego przez OUN – UPA na Kresach Wschodnich II RP jako święta państwowego.

Byłoby to dobitne podkreślenie rangi tego dnia, który jest symbolem męczeństwa Polaków na Kresach Wschodnich II RP.

Oficjalne, państwowe uczczenie ofiar zbrodni wołyńskiej wpłynie pozytywnie na poprawę relacji polsko-ukraińskich. Bez prawdy nie da się zbudować pojednania i przebaczenia. Myślą przewodnią wnioskodawców jest hasło: „nie o zemstę, lecz o pamięć wołają ofiary”.

Projekt zakłada również zmianę w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W art. 1a proponuje się dodanie do katalogu zbrodni popełnionych na osobach narodowości polskiej lub obywatelach polskich innych narodowości w okresie od dnia 8 listopada 1917 roku do dnia 31 lipca 1990 roku zbrodni popełnionych przez ukraińskich nacjonalistów.

W proponowanej zmianie art. 256 Kodeksu Karnego wymienia się symbolikę zbrodniarzy formacji ukraińskich (Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, Ukraińskiej Powstańczej Armii), której propagowanie podlegałoby karze grzywny, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Projekt ustawy nie pociąga za sobą żadnych skutków finansowych dla budżetu państwa lub jednostek samorządu terytorialnego.

Kwestie stanowiące przedmiot projektu ustawy nie są regulowane prawem Unii Europejskiej.

Warszawa, 5 października 2017 r.

BAS-WAPM-2010/17

Pan Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu ustawy o ustanowieniu 11 lipca Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Piotr Zgorzelski)

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2012 r. poz. 32, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt ustawy zmierza do ustanowienia dnia 11 lipca świętem państwowym: Narodowym Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto projekt zmierza do znowelizowania ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu¹ przez poszerzenie zakresu przedmiotowego ustawy o ewidencjonowanie, gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie, zabezpieczenie, udostępnianie i publikowanie dokumentów dotyczących zbrodni ukraińskich nacjonalistów. Projekt przewiduje również nowelizację ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny² przez penalizację rozpowszechniania symboliki zbrodniczych formacji ukraińskich (Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, Ukraińskiej Powstańczej Armii i innych obciążonych zbrodniami na narodzie polskim).

Ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Prawo UE nie reguluje zagadnień stanowiących przedmiot projektu ustawy.

¹ Dz. U. z 2016 r. poz. 1575.

² Dz. U. z 2016 r. poz. 1137, ze zmianami.

3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Przedmiot projektu ustawy nie jest objęty prawem UE.

4. Konkluzja

Przedmiot poselskiego projektu ustawy o ustanowieniu 11 lipca Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw nie jest objęty prawem UE.

Akceptował:

Dyrektor

Biura Analiz Sejmowych

Wojciech Arndt

Warszawa, 5 października 2017 r.

BAS-WAPM-2011/17

Pan Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia w sprawie stwierdzenia, czy poselski projekt ustawy o ustanowieniu
11 lipca Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach ludobójstwa dokonanego
przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej oraz
o zmianie niektórych innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł
Piotr Zgorzelski) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii
Europejskiej w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu**

Projekt ustawy zmierza do ustanowienia dnia 11 lipca świętem państwowym: Narodowym Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto projekt zmierza do znowelizowania ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu¹ przez poszerzenie zakresu przedmiotowego ustawy o dokumentowanie zbrodni ukraińskich nacjonalistów. Projekt przewiduje również nowelizację ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny² przez penalizację rozpowszechniania symboliki zbrodniczych formacji ukraińskich.

Projekt nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa Unii Europejskiej. Projekt nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu.

Akceptował:
Dyrektor
Biura Analiz Sejmowych

Wojciech Arndt

¹ Dz. U. z 2016 r. poz. 1575.

² Dz. U. z 2016 r. poz. 1137, ze zmianami.

SĄD NAJWYŻSZY
Rzeczypospolitej Polskiej

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

Prof. dr hab. Małgorzata Gersdorf

BSA III-021-380/17

Warszawa, dnia 17 października 2017 r.

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS

L. dz. AP - 173-27(2)17

Data wpływu 18.10.2017r.

Pan

Adam Podgórski

Zastępca Szefa

Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministrze,

W odpowiedzi na pismo z dnia 9 października 2017 r., GMS-WP-173-239/17 uprzejmie informuję, że Sąd Najwyższy na podstawie art. 1 pkt 3 ustawy o Sądzie Najwyższym z dnia 23 listopada 2002 r. (j.t. Dz. U. z 2016 r. poz. 1254 ze zm.) nie uznaje za celowe opiniowania *poselskiego projektu ustawy o ustanowieniu 11 lipca Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach ludobójstwa dokonanego przez OUN - UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw.*

Z wyrazami szacunku

wz.

Józef Iwulski

Prezes Sądu Najwyższego

PREZES
PROKURATORII GENERALNEJ
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Leszek Bosek

Warszawa, 5 listopada 2017 r.

KR-51-998/17/TGL
W/3334 /17

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS
L. dz. AP-173-56/17
Data wpływu 6.11.2017r.

Pan
Adam PODGÓRSKI
Zastępca Szefa
Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministrze,

W odpowiedzi na pismo z dnia 9 października 2017 r., do którego dołączono **poselski projekt ustawy o ustanowieniu 11 lipca Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw**, przekazuję opinię Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej do przedstawionego projektu.

Z poważaniem
PREZES
Prokuraturii Generalnej
Rzeczypospolitej Polskiej
Leszek Bosek

Otrzymują:

adresat – 1 egz.,
a/a – 1 egz.

**Opinia do projektu ustawy o ustanowieniu 11 lipca Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach
ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II
Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw**

W związku z otrzymaniem do zaopiniowania projektu ustawy o ustanowieniu 11 lipca Dniem Pamięci o Polakach – ofiarach ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw zauważa się, co następuje:

I

Na wstępie zauważyć należy, że przedłożony projekt ustawy w preambule oraz art. 1 i 2 nawiązuje przedmiotowo do - proponowanych w obecnej kadencji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej - idei upamiętnienia dnia 11 lipca, uznawanego powszechnie za kulminację ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej. Poselskie projekty regulacji w tym zakresie przedstawione zostały w drukach sejmowych nr 284¹ i nr 407², których procedowanie przez Sejm rozpoczęło się odpowiednio w dniu 12 lutego 2016 r. i w dniu 29 marca 2016 r. Projekty te, podobnie jak przedłożony do zaopiniowania niniejszy projekt ustawy, proponują ustanowienie dnia 11 lipca odpowiednio Narodowym Dniem Pamięci Męczeństwa Kresowian lub Narodowym Dniem Pamięci Ofiar Ludobójstwa OUN-UPA na obywatelach polskich Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej, uznając ten dzień za święto państwowe.

Należy również zwrócić uwagę, iż w obecnej kadencji Parlamentu przyjęta została uchwała Senatu z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie oddania hołdu ofiarom ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej w latach 1939-1945 (M.P. z 2016 r. poz. 638), postulująca aby Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustanowił dzień 11 lipca Narodowym Dniem Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II RP oraz uchwała Sejmu z dnia 22 lipca 2016 r. w sprawie oddania hołdu ofiarom ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1943-1945 (M.P. z 2016 r. poz. 726), ustanawiająca dzień 11

¹ Projekt ustawy o ustanowieniu Narodowego Dnia Pamięci Męczeństwa Kresowian.

² Projekt ustawy o ustanowieniu 11 lipca Narodowym Dniem Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na obywatelach polskich Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej.

lipca - rocznicę apogeum zbrodni - Narodowym Dniem Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej.

Mając na względzie przywołane powyżej projekty ustaw oraz podjęte uchwały stwierdzić należy, że przedłożony projekt zarówno w preambule, jak i proponowaną treścią art. 1 i 2, ustanawiając dzień 11 lipca Narodowym Dniem Pamięci o Polakach – Ofiarach Ludobójstwa dokonanego przez OUN-UPA na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej oraz jednocześnie świętem państwowym, w zakresie proponowanych rozwiązań powiela niejako propozycje regulacji zawartych w procedowanych w Sejmie projektach ustaw.

Zmiany te, jako wpisujące się przedmiotowo w zakres regulacji proponowany w przywołanych powyżej projektach ustaw różnych ugrupowań politycznych oraz podjętych już uchwałach Senatu i Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej należy ocenić zdecydowanie pozytywnie uznając powszechną potrzebę ustanowienia przedmiotowych regulacji, jako służących upamiętnieniu i oddaniu hołdu osobom wymordowanym w imię zbrodniczej ideologii przyświecającej utworzeniu podwalin niezależnego państwa ukraińskiego, przy wydatnej pomocy hitlerowskich Niemiec.

Należy jednak wyrazić wątpliwości odnoszące się do celowości oraz efektywności podejmowania próby ustanowienia - niejako „konkurencyjnym” projektem - regulacji zbieżnych przedmiotowo z rozwiązaniami będącymi już przedmiotem prac legislacyjnych Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

II

Przedłożony projekt proponuje ponadto dokonanie zmian w ustawach: z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny.

W pierwszej z przywołanych ustaw proponuje się ustanowienie nowego brzmienia lit. a w art. 1 pkt 1, skutkiem czego – w wyniku dodania do obecnej treści tego przepisu tiret trzecie w brzmieniu „zbrodni ukraińskich nacjonalistów” – rozszerza się zakres przedmiotowy regulacji tejże ustawy, mający obejmować ewidencjonowanie, gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie, zabezpieczenie, udostępnianie i publikowanie dokumentów organów bezpieczeństwa państwa, wytworzonych oraz gromadzonych od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r., a także organów bezpieczeństwa Trzeciej Rzeszy Niemieckiej i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, dotyczących, obok popełnionych na osobach narodowości polskiej lub obywatelach polskich innych narodowości w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.; zbrodni nazistowskich, zbrodni komunistycznych, innych

przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne, również zbrodni ukraińskich nacjonalistów.

Proponuje się również dodanie art. 2a, jako nowej jednostki redakcyjnej po art. 2 zmienianej ustawy, ustanawiającej definicję zbrodni ukraińskich nacjonalistów i członków OUN-UPA.

Zauważyć należy, że za zbrodnie te ustawa uznaje czyny (członków ukraińskich formacji nacjonalistycznych wymienionych w tym przepisie) polegające na eksterminacji ludności polskiej na terenach Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej i na terenie obecnych województw lubelskiego i podkarpackiego.

Analiza przytoczonego przepisu prowadzi do wniosku, iż przepis ten znacznie ogranicza wykładnię pojęcia zbrodni popełnionych przez ukraińskich nacjonalistów.

Po pierwsze, osobami odpowiedzialnymi za popełnienie czynów, rozumianych jako zbrodnie mogą zostać uznani jedynie ukraińscy nacjonaści formalnie zrzeszeni w ukraińskich formacjach nacjonalistycznych, w tym w jednostkach w służbie niemieckiej. W świetle tak wyznaczonego zakresu podmiotowego może budzić wątpliwości brak objęcia określenia jako przedmiotowe zbrodnie, czynów osób popełniających zbrodnie ludobójstwa oparte na podłożu nacjonalistycznym, które – nie deklarując jednoznacznie przynależności do żadnej z wymienionych formacji – nie były formalnie zrzeszone w ukraińskich formacjach nacjonalistycznych. Ponadto zauważyć należy, że w polskim systemie prawnym brak jest definicji „ukraińskiego nacjonalisty”, co stanowi warunek konieczny indywidualizacji osoby, której może być przypisana odpowiedzialność za popełnienie czynów uznanych za zbrodnie.

Po drugie, stwierdzić należy, że przepis ten odnosi się jedynie do eksterminacji ludności polskiej, które to określenie nie jest pojęciem prawnym, zdefiniowanym wprost w aktach normatywnych obowiązujących w polskim systemie prawnym. Lakoniczne uzasadnienie projektu ustawy nie wyjaśnia, czy eksterminacja jest w założeniu Projektodawcy synonimem terminu ludobójstwo³, któremu – w rozumieniu wskazanym przez art. 2 Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa uchwalonej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1948 r.⁴ – należałoby przypisać szerszy zakres pojęciowy, obejmujący również którykolwiek z następujących czynów, dokonany w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych, jako takich:

a) zabójstwo członków grupy,

³ Przyjęcie takiego założenia zdawałoby się uzasadniać użycie wyrazu ludobójstwo zarówno w tytule, jak i preambule oraz poprzedzających analizowaną regulację przepisach projektu ustawy.

⁴ Ratyfikowana zgodnie z ustawą z dnia 18 lipca 1950 r. - Dz. U. R. P. Nr 36, poz. 325.

- b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy,
- c) rozmyślne stworzenie dla członków grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego,
- d) stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy,
- e) przymusowe przekazywanie dzieci członków grupy do innej grupy.

Proponowane w projekcie ograniczenie definicji zbrodni jedynie do pojęcia eksterminacji, określanej w Słowniku Języka Polskiego PWN jako wyniszczenie lub masowa zagłada określonych grup ludności z powodów politycznych lub religijnych, zdaje się nie obejmować swoim zakresem udokumentowanych historycznie zbrodni, takich jak gwałty, uszkodzenia ciała, grabieże i niszczenie majątku, wypędzenia, dokonywanych przez ukraińskich nacjonalistów w okresie wskazanym w projektowanym przepisie, które to czyny niewątpliwie zakwalifikować należy jako zbrodnie, podlegające potępieniu, wraz z jednoczesnym ustanowieniu ich kwalifikacji.

Kolejnym ograniczeniem definicji zbrodni jest przyjęcie, iż ofiarami czynów popełnionych przez ukraińskich nacjonalistów mogła być jedynie ludność polska. Powszechnie uznawanym faktem jest, że zbrodnie popełniane przez ukraińskich nacjonalistów, w tym również eksterminacja dotyczyły nie tylko ludności narodowości polskiej, ale obywateli polskich, deklarującej inne narodowości, jak np. Bojków, Łemków, Rusinów, mniejszości żydowskiej, czy wręcz Ukraińców opowiadających się po stronie Polski. Ponadto przepis ten, odnosząc zbrodnie jedynie do ludności polskiej, zdaje się kolidować z projektowaną treścią art. 1 pkt 1 lit. a, który to przepis uprzednio uznaje, że zbrodnie ukraińskich nacjonalistów mogły być popełnione na osobach narodowości polskiej lub obywatelach polskich innych narodowości.

Podkreślić również należy, że okres, o którym mowa w art. 1 pkt 1 lit. a ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, czyli od 8 listopada 1917 r. do 21 lipca 1990 r. mający – w myśl art. 3 pkt 1 projektu – dotyczyć podejmowania określonych czynności, mających odnosić się również do zbrodni ukraińskich nacjonalistów, proponuje się zawężyć w art. 3 pkt 2 do lat 1939-1946. Pomijając wzajemną niespójność również i tej regulacji zauważyć należy, że działalność OUN formalnie rozpoczęła się w 1929 r., zaś masowe akty terroru ze strony UPA wymierzone w obywateli polskich na obecnym terenie Rzeczypospolitej miały miejsce do formalnego zakończenia akcji „Wisła”, czyli do sierpnia 1947 r. zaś praktycznie do 1950 r. Natomiast na terenach II Rzeczypospolitej Polskiej, wchodzącej następnie w skład Związku Radzieckiego Ukraińskiej SRR, prześladowania – przez ukraińskich nacjonalistów - osób narodowości polskiej, które z różnych względów nie skorzystały z prawa do repatriacji trwały do zakończenia przez NKWD akcji „Zachód” w październiku 1947 r.

Z tych względów zasadnym wydawałoby się rozważenie doprecyzowania definicji zawartej w art. 3 pkt 2 projektu ustawy, przez jednoznaczne wskazanie kategorii czynów uznawanych jako zbrodnie, okresu ich popełnienia, kręgu ofiar oraz określenia podmiotów, którym możliwe jest przypisanie sprawstwa.

Zauważyć należy, że podobny przedmiotowo projekt ustawy (oznaczony numerem druku 771) jest przedmiotem prac legislacyjnych Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wpłynął do Sejmu w dniu 6 lipca 2016 r. i jest obecnie rozpatrywany wspólnie z rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, ustawy o muzeach, ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary oraz ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (druk sejmowy nr 806). Pierwszy z przywołanych projektów proponuje ustanowienie identycznej, jak przedłożony projekt treści art. 1 pkt 1 lit. 2 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Proponuje się również, podobnie jak przedłożony projekt, dodanie po art. 2, art. 2a w brzmieniu: „Zbrodniami nacjonalistów ukraińskich i ukraińskich formacji kolaborujących z III Rzeszą, w rozumieniu ustawy, są czyny popełnione przez ukraińskich nacjonalistów w latach 1925-1950, polegające na stosowaniu przemocy, terroru lub innych form naruszania praw człowieka wobec jednostek lub grup ludności, a w szczególności wobec ludności polskiej. Zbrodnia nacjonalistów ukraińskich i ukraińskich formacji kolaborujących z III Rzeszą jest również udział w eksterminacji ludności żydowskiej oraz ludobójstwie na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej na terenach Wołynia i Małopolski Wschodniej”. Należy zwrócić jednak uwagę, że cytowana powyżej treść, w odróżnieniu od przedłożonego projektu, uznaje za zbrodnie czyny ukraińskich nacjonalistów (niezależnie od formacji, w której byli zrzeszeni), w znacząco dłuższym okresie, polegające nie tylko na eksterminacji, ale na stosowaniu przemocy, terroru lub innych form naruszania praw człowieka wobec jednostek lub grup ludności. Wydaje się zatem, że projekt ten w znacznej mierze uwzględnia przedstawione powyżej uwagi odnoszące się do projektowanej w przedłożonym projekcie treści art. 2a ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Tym samym również wobec regulacji proponowanej w art. 3 projektu ustawy pojawia się wątpliwość odnosząca się do zasadności powielania rozwiązań, które znajdują się w toku sejmowych prac legislacyjnych oraz wprowadzania powyżej wskazanych ograniczeń.

III

W art. 4 projektu ustawy proponuje się nadanie nowego brzmienia art. 256 § 2, zgodnie z którym „Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 *albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej, symboliki zbrodniczych formacji ukraińskich (Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, Ukraińskiej Powstańczej Armii i innych obciążonych zbrodniami na narodzie polskim) lub innej totalitarnej.*

Proponując ustanowienie nowego brzmienia tego przepisu, polegającego na dodaniu do jego treści zwrot „symboliki zbrodniczych formacji ukraińskich (Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, Ukraińskiej Powstańczej Armii i innych obciążonych zbrodniami na narodzie polskim)” Projektodawca nie uwzględnił wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 lipca 2011 r. sygn. akt K 11/10, którego sentencją Trybunał uznał art. 256 § 2 w części obejmującej wyrazy: „albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej”, za niezgodny z art. 42 ust. 1 w związku z art. 54 ust. 1 i art. 2 Konstytucji RP. W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał wskazał, że cytowana powyżej część przepisu, w zestawieniu z kryminalizacją produkowania, utrwalania, sprowadzania, nabywania, przechowywania, posiadania, prezentowania, przewożenia lub przesyłania – w celu rozpowszechniania – druku, nagrania lub innego przedmiotu będących nośnikami takich symbolik, nie spełnia kryteriów określoności, wymaganych dla przepisów karnych – jest skonstruowany w sposób nieprecyzyjny, niejasny i niepoprawny. Przekłada się to na niepewność sytuacji prawnej osób, które – z różnych przyczyn – pragną posłużyć się symbolami, które mogą zostać uznane za totalitarne. Ten „niedookreślony zakres kryminalizacji” jest wynikiem posłużenia się w art. 256 § 2 k.k. niejednoznacznymi pojęciami „symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej”.

W świetle uznania w powyższym wyroku braku jednoznaczności wskazanych powyżej symbolik, próba objęcia penalizacją równie niejednoznacznej symboliki zbrodniczych formacji ukraińskich nie spełnia gwarancji wyrażonej w treści art. 42 ust. 1 Konstytucji, przewidującej, że zakaz albo nakaz obwarowany sankcją karną powinien być sformułowany w sposób precyzyjny i ścisły (zasada *nullum crimen sine lege penali anteriori*).

W uzasadnieniu projektu zawarte zostało stwierdzenie, że „w proponowanej zmianie art. 256 Kodeksu karnego wymienia się symbolikę zbrodniarzy formacji ukraińskich (Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, Ukraińskiej Powstańczej Armii), której propagowanie podlegałoby karze grzywny, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”. Pomijając fakt, że publiczne propagowanie określonych symbolik było penalizowane przed nowelizacją art. 256 k.k., dokonanej mocą ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny,

ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 206, poz. 1589), również obecna, jak i projektowana treść tego przepisu nie precyzuje jednak symbolik, których produkowanie, utrwalanie, sprowadzanie, nabywanie, przechowywanie, posiadanie, prezentowanie, przewożenie lub przesyłanie – w celu rozpowszechniania – druku, nagrania lub innego przedmiotu podlegać miałyby penalizacji. Zdaniem Trybunału użycie zwrotu niedookreślonego wymaga istnienia szczególnych gwarancji proceduralnych, zapewniających przejrzystość i ocenność praktyki wypełniania nieostrego zwrotu konkretną treścią przez organ decydujący o tym wypełnieniu.

W celu rozważenia zasadności penalizacji czynów wymienionych w tym przepisie, wobec praktycznych trudności dookreślenia przedmiotów będących nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej należy więc dookreślić pojęcia tych symbolik, co dotyczy również symboliki zbrodniarzy formacji ukraińskich (Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, Ukraińskiej Powstańczej Armii i innych obciążonych zbrodniami na narodzie polskim).

Na marginesie powyższych rozważań należy zaznaczyć, że symbolika trójzębu, którym posługiwały się oddziały UPA, wykazuje znaczne podobieństwa do obecnego herbu Ukrainy, który został oficjalnie przyjęty w 1918 r. Z uwagi na różnorodność i wieloznaczność stosowanych symbolik treść projektowanych rozwiązań winna podlegać rozszerzonym konsultacjom.

Konkludując ustalenia dokonane w ramach niniejszej opinii należy stwierdzić, że w zakresie w jakim przedłożony projekt ustawy odnosi się do kwestii będących obecnie przedmiotem parlamentarnych prac legislacyjnych, tzn. w części dotyczącej upamiętnienia dnia 11 lipca i ustanowienia go świętem państwowym, a także modyfikacji zakresu regulacji ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w tym również ustanowienia definicji zbrodni ukraińskich nacjonalistów, nie wydaje się celowe dalsze procedowanie przywołanych powyżej przepisów.

Natomiast w przypadku propozycji podjęcia nowelizacji art. 256 Kodeksu karnego, konieczne jest uwzględnienie przywołanego powyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego i dookreślenie wskazanych w tym przepisie symbolik (w tym również proponowanej symboliki zbrodniczych formacji ukraińskich), których produkowanie, utrwalanie, sprowadzanie, nabywanie, przechowywanie, posiadanie, prezentowanie, przewożenie lub przesyłanie – w celu rozpowszechniania jest zabronione pod rygorem kary, z jednoczesnym uwzględnieniem wskazanych przez Trybunał gwarancji proceduralnych.

Zaznaczyć jednocześnie należy, że określenie normy sankcjonowanej nie musi mieć miejsca w Kodeksie karnym. Nie wydaje się przy tym wykluczone zamieszczenie jej np. w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej, wraz z odpowiednim odwołaniem w normie sankcjonującej.

Przedłożony projekt ustawy nie podejmuje jednak próby zapewnienia zgodnego z Konstytucją stosowania art. 256 Kodeksu karnego, a tym samym nie uwzględnia wyroku TK, co przesądza o braku możliwości wyrażenia pozytywnej opinii odnoszącej się do projektowanej treści tego przepisu.

RADCA
Prokuratury Generalnej
Rzeczypospolitej Polskiej

Tomasz Golik